

Waldemar Kawka

Państwowa Szkoła Wyższa

im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

MILITARNA TOŻSAMOŚĆ SOJUSZNICZYCH I UNIJNYCH SIŁ SZYBKIEGO REAGOWANIA – NARODOWE DOŚWIADCZENIA I WNIOSKI

Jeżeli NATO nie będzie posiadało szybkich i ruchliwych sił, które mogą wejść do działania w przeciągu dni lub tygodni, zamiast w ciągu miesięcy i lat, to nie będzie miało nic do zaoferowania światu w XXI wieku.

D. H. Rumsfeld (2002 r.)*

Streszczenie

Geopolityczne realia po zakończeniu II wojny światowej oraz na przełomie XX i XXI w., identyfikowane przez kluczowe organizacje na arenie międzynarodowej o właściwościach polityczno-militarnych (w tym przez Organizację Traktatu Północnoatlantyckiego i Unię Europejską), wygenerowały potrzebę dysponowania siłami szybkiego reagowania – jako antidotum na współczesne i stale transformujące się zagrożenia (militarne i niemilitarne). Przedmiotowe siły i środki mają zatem swoją przeszłość, teraźniejszość i przyszłość, a narodowa przynależność do przywoływanych organizacji skutkuje zbieraniem i analizowaniem pozyskiwanych doświadczeń oraz generowaniem adekwatnych wniosków (w tym o cechach technicznych, organizacyjnych i lingwistycznych).

Od zakończenia II wojny światowej upłynęło ponad 70 lat. Dziesięciolecia objęte okresem tzw. zimnej wojny, konflikty zbrojne na terytorium byłej Jugosławii z przełomu XX i XXI w. oraz zamachy terrorystyczne w Nowym Jorku z 11 września 2001 r. – to zasadnicze przesłanki, które przyczyniły się do wielokrotnej i wieloaspektowej identyfikacji zagrożeń już znanych, rozpoznawania zagrożeń dotąd nieznanymi oraz prób ustalenia właściwości zagrożeń mogących wystąpić w przyszłości – zagrożeń będących ich kompilacją, zagrożeń transformacyjnych, a nawet zagrożeń wręcz trudno wyobrażalnych. Co więcej – niepożądanych zjawisk, zarówno militarnych, jak i niemilitarnych. Przywoływane zagrożenia – w aspekcie gwarantowania zasadniczych potrzeb egzystencji człowieka (zwłaszcza jego bez-

---

* D. H. Rumsfeld (ur. 1932 r.) – amerykański polityk, sekretarz obrony Stanów Zjednoczonych (USA) w gabinecie prezydenta G. Forda (2000-2001) oraz prezydenta G.W. Busha (2001-2006).

pieczeństwa¹⁾ – legły u podstaw szczególnego nimi zainteresowania przez znaczące na arenie międzynarodowej organizacje o cechach polityczno-militarnych²⁾. W zbiorze tym dostrzec należy przede wszystkim Organizację Traktatu Północnoatlantyckiego – NATO (ang. *North Atlantic Treaty Organization*), a także Unię Europejską – UE (ang. *European Union*).

Sojusznicza „droga” do sił szybkiego reagowania

Horyzont czasowy, począwszy od 4 kwietnia 1949 r. (akt podpisania Traktatu Północnoatlantyckiego) lub od 24 sierpnia tegoż samego roku (oficjalna data powstania NATO), a odnoszący się do wielu dekad funkcjonowania NATO na arenie międzynarodowej – zwłaszcza w otoczeniu kilku zmian w strategiach Sojuszu³⁾, obfitował wieloma ideami (koncepcjami) przygotowania sił i środków o wysokim stopniu ich gotowości do użycia (zarówno w granicach, jak i poza granicami organizacji). Wnikliwa ich analiza pozwala na wskazanie następujących po sobie, zasadniczych faktów – mających wpływ na ostateczny kształt organizacyjny współczesnych sił szybkiego reagowania NATO⁴⁾:

- **organizacja mobilnych sił i środków AMF** (ang. *Allied Mobile Force*) **na potrzeby Dowództwa Sił Sojuszniczych NATO w Europie ACE** (ang. *Allied Command Europe*) – w latach 60-tych XX w.;
- **opracowanie planu szybkiego wzmocnienia RRP** (ang. *Rapid Reaction Plan*) **Naczelnego Dowództwa Sił Sojuszniczych w Europie SACEUR** (ang. *Supreme Allied Commander Europe*) – w połowie lat 70-tych XX w.;
- **przygotowanie wielonarodowego, sojuszniczego korpusu szybkiego reagowania ARRC** (ang. *Allied Rapid Reaction Corps*) – w latach 90-tych XX w.;

¹⁾ Przede wszystkim teoria hierarchii potrzeb A. H. Masłowa, teoria trzech potrzeb D. C. McCiellanda oraz teoria ERG C. P. Alderfera. Por. P. Bączek, *Zagrożenia informacyjne a bezpieczeństwo państwa polskiego*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2005, s. 108.

²⁾ Por. *Podstawy dowodzenia*, red. J. Kręcikij, J. Wołęjszo, Akademia Obrony Narodowej (AON), Warszawa 2007, s. 379; *Obronność – teoria i praktyka*, red. J. Wołęjszo, R. Jakubczak, Wyd. Bellona, Warszawa 2013, s. 121.

³⁾ Przede wszystkim strategia zmasowanego odwetu (strategia powstrzymywania) NATO (1950-1957), strategia elastycznego reagowania NATO (1960-1990), nowa koncepcja strategiczna NATO (po 1991 r.) oraz koncepcja wysuniętych sił i środków (tzw. sojuszniczej szpicy) NATO (po 11 września 2001 r.). Por. *NATO Vademecum. Partnerstwo i współpraca*, Wyd. Bellona przy współpracy Biura i Informacji Ministerstwa Obrony Narodowej (MON), Warszawa 1995, s. 40.

⁴⁾ Por. B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2007, s. 17; M. Soja, *Stosunki UE-NATO w dziedzinie bezpieczeństwa europejskiego i obrony na przełomie XX i XXI wieku*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 93; M. Marszałek, *Operacje reagowania kryzysowego NATO – istota, uwarunkowania, planowanie*, Wyd. Difin, Warszawa 2013, s. 13; T. Jaroń, *Użycie sił odpowiedzi NATO w operacjach prowadzonych w ramach artykułu 5. traktatu waszyngtońskiego*, [w:] *Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki obronności*, red. A. Polak, Wyd. AON, Warszawa 2014, s. 62.

- **koncepcja tworzenia połączonych sił wielonarodowych do zadań specjalnych CJTF** (ang. *Combined Joint Task Forces*) – w 1994 r.;
- **określenie w ramach AMF i ARRC sojuszniczych sił natychmiastowego reagowania IRF** (ang. *Immediate Reaction Force*) oraz **sojuszniczych sił szybkiego reagowania RRF** (ang. *Rapid Reaction Force*) – w latach 90-tych XX w.;
- **zastąpienie IRF i RRF siłami o wysokim stopniu gotowości HRF** (ang. *High Readiness Forces*) oraz **siłami o niższym stopniu gotowości FLR** (ang. *Forces of Low Readiness*) – w latach 90-tych XX w.;
- **decyzja o utworzeniu sił odpowiedzi NATO – SON** (NRF – ang. *NATO Response Force*) – w 2002 r.;
- **osiągnięcie wstępnej gotowości operacyjnej IOC** (ang. *Initial Operational Capabilities*) **do działania przez siły NRF** – październik 2004 r.;
- **osiągnięcie pełnej gotowości operacyjnej FOC** (ang. *Full Operational Capabilities*) **do działania przez siły NRF** – grudzień 2006 r.

Początki tworzenia sojuszniczych (NATO) sił szybkiego reagowania sięgają lat 60-tych ubiegłego wieku, gdy ówczesny Naczelny Dowódca Sił Sojuszniczych w Europie (gen. L. Norstad⁵ – USA) zaproponował utworzenie zdolnych do szybkiego rozmieszczania **mobilnych sił i środków AMF** na potrzeby dowództwa ACE, w celu powstrzymywania prób zastraszenia, stosowania przymusu lub agresji przeciwko państwom członkowskim Sojuszu (ze strony ówczesnego Układu Warszawskiego – UW⁶). Koncepcja sił i środków AMF zakładała możliwość transportu operacyjnego wielonarodowych pododdziałów szybkiego reagowania w obszar objęty sytuacją kryzysową (kryzysem) w krótkim czasie, tj. od podjęcia decyzji o ich użyciu. Docelowo komponent lądowy sił i środków AMF miał być tworzony z wykorzystaniem wielonarodowej brygady (tzw. walczącej⁷) w składzie ok. 5 tys. żołnierzy, wyznaczanych z 14 krajów członkowskich ówczesnego NATO.

⁵ L. Norstad (1907-1988) – amerykański generał w strukturach Sił Powietrznych USA oraz kluczowa postać europejskich struktur wojskowych NATO.

⁶ Układ Warszawski jako Układ o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej – sojusz polityczno-wojskowy państw Europy Środkowej i Wschodniej pozostających pod wpływem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR), który powstał na podstawie Deklaracji Bukaresztańskiej, jako odpowiedź na militaryzację Republiki Federalnej Niemiec (RFN) i włączenie jej w struktury Paktu Północnoatlantyckiego. Formalne zasady UW zostały określone w 1955 r., a pakt podpisano 14 maja tegoż samego roku w Warszawie. Jego ratyfikacja nastąpiła we wrześniu 1955 r. i miał on docelowo funkcjonować przez 30 kolejnych lat. W dniu 26 kwietnia 1985 r. ważność UW przedłużono na następne 20 lat, lecz oficjalnie istniał on do 1 lipca 1991 r.

⁷ W strukturach Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP) i w armiach innych państw NATO występują wojska walczące, niekiedy wzmocniane przez wojska: wsparcia, dowodzenia, łączności, rozpoznania i logistyki. Zob. *Regulamin działań wojsk lądowych DD/3.2 (tymczasowy)*. MON/Sztab Generalny Wojska Polskiego (SG WP), Warszawa 2008, s. 11.

Udział sił i środków poszczególnych państw członkowskich w strukturach AMF był zorganizowany w postaci różnych, wcześniej zaplanowanych, zestawów sił i środków dostosowanych do rozmieszczenia, w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej (kryzysu), w 5 newralgicznych obszarach – tj. w północnej Norwegii (na wyspie Zealand i na sąsiednich wyspach duńskich), w południowo-wschodnich Włoszech, w północnej Grecji oraz w greckiej i w tureckiej części Tracji, a także we wschodniej Turcji. Planowanie działań z użyciem sił i środków AMF oraz przygotowanie różnego rodzaju ćwiczeń (w tym ćwiczeń z wojskami) było nadzorowane przez niewielkie i wielonarodowe dowództwa, ale w przypadku rzeczywistego zagrożenia dowodzenie siłami i środkami AMF leżało w gestii dowódców komponentów sił lądowych i powietrznych – państw członkowskich zaangażowanych aktualnie w utrzymywanie sił i środków AMF. Tego rodzaju rozwiązanie organizacyjne nakierowane było przede wszystkim na zapewnienie pełnej integracji SZ danego państwa z pozostałymi siłami i środkami wzmocnienia, a także na ukazywanie na arenie międzynarodowej jednolitego „oblicza” NATO⁸.

Z kolei w połowie lat 70-tych ubiegłego wieku gen. USA – A. Haig⁹, po otrzymaniu nominacji na Dowódcę ACE, postanowił opracować jeden, spójny dla wszystkich państw członkowskich NATO, **plan szybkiego wzmocnienia RRP Dowództwa SACEUR**. Docelowa jego realizacja w praktyce miała zastąpić nieprzystające do siebie – dotychczas opracowane w Sojuszu – plany wzmocnienia sił, które obowiązywały w NATO i w poszczególnych jego państwach członkowskich. Ponadto celem opracowanego planu RRP było zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, zaś jego podstawę stanowiło oficjalne, na arenie międzynarodowej, zobowiązanie USA wobec NATO w kwestii dotyczącej rozmieszczenia równoważnika 10 dywizji – gotowych do obrony RFN w ciągu 10 dni, od podjęcia decyzji o zaangażowaniu sił i środków będących w wysokim stopniu ich gotowości (tzw. koncepcja „10 – w -10”).

Stary kontynent stawał się wraz z upływem czasu regionem świata zjednoczonym i utrzymującym pokój, ale jednocześnie zaczęły pojawiać się nowe zagrożenia dla bezpieczeństwa i stabilności, zwłaszcza zagrożenia zlokalizowane w określonych, geograficznych subregionach. Dlatego główny cel posiadania sił szybkiego reagowania NATO gwałtownie ewoluował, tj. od wzmocnienia potencjału obronnego poszczególnych państw członkowskich, do reagowania poza obszarem „militarnej odpowiedzialności”

⁸ Siły i środki AMF zostały użyte operacyjnie w 1991 r. podczas I wojny w Zatoce Perskiej (1990-1991), gdy część komponentu powietrznego z sił i środków AMF monitorowała granicę turecką.

⁹ A. Haig (1924-2010) – amerykański dowódca wojskowy, generał Armii USA oraz kluczowa postać europejskich struktur wojskowych NATO, polityk, szef personelu w Białym Domu w administracji prezydentów USA: R. Nixona i G. Forda, sekretarz stanu USA za prezydentury R. Reagana (1981-1982).

Sojuszu, poza „tradycyjnym” obszarem działania¹⁰. W prezentowanym horyzoncie czasowym nie mogło być silniejszej motywacji dla państw członkowskich NATO, ulokowanych wzdłuż linii podziału Europy („żelaznej kurtyny”), aby zaangażowały się one w silną i wysuniętą obronę oraz by były gotowe opierać się zastraszaniu oraz próbom stosowania przymusu lub agresji ze strony UW – niż mocne zobowiązanie „zamorskich” sojuszników, takich jak Kanada i USA oraz ich „kontynentalnych” odpowiedników, tj. Portugalia i Wielka Brytania.

Założenia planu RRP były wyraźną zapowiedzią NATO – w ramach pospieszenia im z pomocą w czasie zagrożenia wojennego (kryzysu) lub wojny. Antycypacyjne koncepcje szybkiego reagowania NATO okazały się konkretną, w analizowanym przedziale czasu, realizacją wspólnej, sojuszniczej dewizy obronnej „jeden za wszystkich – wszyscy za jednego”, co było dokładnym odzwierciedleniem treści zamieszczonych w art. 5 i w art. 6 traktatu waszyngtońskiego (TW). Z kolei zakończenie tzw. zimnej wojny na arenie międzynarodowej w ujęciu globalnym – sprawiło, że zasadnicze zagadnienia zamieszczone m.in. w planie RRP i w wielu innych (adekwatnych) dokumentach – okazały się w konsekwencji zbyteczne. Cyklicznie odbywające się wówczas ćwiczenia NATO pk. REFORGER¹¹ zostały zatem wstrzymane – większość miejsc tzw. militarnego magazynowania w Europie została zamknięta, a istniejące od dawna i te najnowsze zobowiązania do wzmocnienia sojuszniczego potencjału zostały po prostu odwołane. Plan RPP spełnił swoje zadanie związane z odstraszaniem i umacnianiem poczucia bezpieczeństwa, ale obecnie jest on tylko wspomnieniem ówczesnych uwarunkowań, które skłoniły do ich powstania. Wprawdzie przez krótki czas rozważano zwiększenie sił i środków AMF ze szczebla brygady (tzw. walczącej) do dywizji, ale na tym etapie koncepcja sił i środków AMF¹² oraz plan RRP – okazały się w rezultacie rozwiązaniami przestarzałymi i nieprzystającymi do współczesnego środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego w ujęciu regionalnym i globalnym¹³.

Natomiast w 1991 r. 1 Korpus Brytyjski, który od początku istnienia Sojuszu był kluczowym wkładem Wielkiej Brytanii w obronę RFN, został

¹⁰ Por. M. Soja, *Stosunki UE-NATO...*, op. cit., s. 116.

¹¹ Doroczne ćwiczenia manewrowe NATO pk. REFORGER koncentrowały się na docelowej redukcji kosztów bezpośrednio związanych z przegrupowaniem strategicznym. Zwłaszcza Amerykanie przyjęli w adekwatnym czasie tzw. zasadę jednostek podwójnego bazowania – polegającą na tym, że składy z ciężkim sprzętem znajdowały się np. na terytorium RFN, a na wypadek międzynarodowego napięcia (sytuacji kryzysowej lub kryzysu o właściwościach militarnych) – żołnierzy transportowano wyłącznie drogą lotniczą (na terytorium Europy).

¹² Siły i środki AMF nie zostały zlikwidowane natychmiast, a przetrwały aż do 2002 r., czyli do momentu opracowania koncepcji sił odpowiedzi NATO – NRF.

¹³ Por. R. Jakubczak, J. Marczak, K. Gąsiorek i in., *Podstawy bezpieczeństwa narodowego Polski w erze globalizacji*, AON, Warszawa 2008, s. 59.

przekształcony w **korpus ARRC**. Szybkie i militarne reagowanie na arenie międzynarodowej wymagało wówczas innych sił i środków militarnych – o większym potencjale, zwłaszcza w kontekście prowadzenia operacji wymuszania pokoju – PE (ang. *Peace Enforcement*), takich jak IFOR (ang. *Implementation Force*) w Bośni i Hercegowinie (1995 r.) oraz KFOR (ang. *Kosovo Force*) w Kosowie (1999 r.). W obu tych przypadkach siły i środki korpusu ARRC stanowiły I rzut operacji NATO.

W latach 90-tych ubiegłego wieku, bazując na doświadczeniach I wojny w Zatoce Perskiej (1990-1991), państwa członkowskie Sojuszu zaczęły dostosowywać SZ do prowadzenia operacji o właściwościach ekspedycyjnych¹⁴ – w miejscach oddalonych od Europy i Ameryki Północnej, które miały być realizowane w krótkim czasie od podjęcia decyzji przez Radę Północnoatlantycką – NAC (ang. *North Atlantic Council*). Bazując na doświadczeniach uzyskanych z funkcjonowania korpusu ARRC stworzono 8 wielonarodowych korpusów stacjonujących w całej Europie, z których 6, podobnie jak korpus ARRC, było utrzymywanych w wysokiej gotowości bojowej. Zdolności do realizacji zadań w ramach szybkiego reagowania przestały cechować wybrane jednostki, a stały się podstawą do stworzenia nowej, w prezentowanym okresie czasu, struktury NATO.

Przywoływanym powyżej sojuszniczym transformacjom, zwłaszcza w otoczeniu dramatycznych wydarzeń na terytorium byłej Jugosławii¹⁵, towarzyszyło generowanie się **konceptji tworzenia CJTF**, którą należy postrzegać jako jeden z wielu przykładów dostosowywania się politycznych i wojskowych struktur NATO¹⁶ do nowych okoliczności bezpieczeństwa na arenie międzynarodowej (europejskiej i transatlantyckiej). Idea CJTF została ogłoszona podczas 13-tego szczytu NATO w Brukseli 1994 r. (10-11 stycznia 1994 r.). Swoistego rodzaju *novum* w przywoływanym zamyśle CJTF okazała się możliwość uczestnictwa w operacjach NATO – zawczasu certyfikowanych sił i środków spoza Sojuszu (o wysokich wskaźnikach gotowości ich użycia) – również w operacjach prowadzonych poza obszarem traktatowym NATO¹⁷. Docelowo przewidywano, w ramach konceptji CJTF, udział w operacjach NATO różnego rodzaju, wielonarodowych jednostek wojskowych dostosowanych do wykonawstwa konkretnych rodzajów zadań wojskowych (w tym przede wszystkim pomocy humanitarnej, misji

¹⁴ Por. W. Kawka, *Działania inżynieryjne w ochronie ekspedycyjnych zgrupowań wojsk lądowych*, rozprawa habilitacyjna, AON, Warszawa 2013, s. 26.

¹⁵ Por. *Świat po Kosowie*, red. A. Magdziak-Miszewska, Centrum Stosunków Międzynarodowych (CSM), Warszawa 2000, s. 7.

¹⁶ Por. K. Piątkowski, *NATO – Informator dla żołnierzy*, Departament Społeczno-Wychowawczy MON, Warszawa 1997, s. 23.

¹⁷ Inicjatywa ta stała się w konsekwencji istotną przesłanką do uruchomienia sojuszniczych i pozasojuszniczych działań w ramach międzynarodowego programu – Partnerstwo dla pokoju – PfP (ang. *Partnership for Peace*). Por. *NATO Vademecum...*, op. cit., s. 50.

utrzymywania i wprowadzania siłą rozwiązań pokojowych oraz do obrony kolektywnej).

Do zasadniczych priorytetów koncepcji CJTF zaliczyć ponadto należy: szybką możliwość przegrupowania operacyjnego (również poza granice Sojuszu), zmienną wielkość oraz jakość sił i środków zadaniowych, organizacyjną wielonarodowość, współuczestnictwo sił i środków militarnych spoza NATO, a także sprawdzony zawczasu system dowodzenia charakteryzujący się określonym poziomem standaryzacji sojuszniczej)¹⁸. W rezultacie koncepcja CJTF okazała się wyraźnym znakiem na arenie międzynarodowej, że Sojusz przygotowuje się do działań (militarnych i niemilitarnych) związanych bezpośrednio z reagowaniem na sytuacje kryzysowe (kryzysy) i konflikty zbrojne – na szeroko postrzeganej arenie międzynarodowej.

Trwająca w latach 90-tych transformacja struktur NATO doprowadziła do wprowadzenia terminologicznych zmian w obszarze dowodzenia siłami i środkami militarnymi, w tym zmian w nomenklaturze – odnoszących się wprost do **sił IRF** oraz do **sił RRF**. Ich teoretyczne i praktyczne funkcjonowanie w strukturach Sojuszu nie trwało jednakże zbyt długo, ponieważ już wkrótce okazało się, że w terminologicznej nomenklaturze NATO (w miejsce sił IRF oraz sił RRF) – pojawiły się jeszcze nowsze kategorie, a mianowicie **siły HRF** oraz **siły FLR**. Utrzymywane w przywoływanych latach siły HRF oraz siły FLR stanowiły zestawienie osobowe szacowane na ok. 20 tys. żołnierzy. Z perspektywy czasu jednak, należy uznać, iż tego rodzaju rozwiązania organizacyjne stanowiły wówczas odizolowane i wielonarodowe „wyspy” potencjału NATO – o wysokim stopniu ich gotowości do działania.

Proces przedmiotowych przekształceń doprowadził ostatecznie do decyzji o utworzeniu, w 2002 r., **sił NRF**. Propozycję ich organizacji zgłosił sekretarz obrony USA D. H. Rumsfeld podczas spotkania ministrów obrony narodowej (ON) państw członkowskich NATO w Warszawie, we wrześniu 2002 r. Decyzja ich utworzenia zapadła podczas 16-tego szczytu NATO w Pradze (21-22 listopada 2002 r.), a opracowana przez Naczelne Dowództwo Sojuszniczych Sił Europy – SHAPE¹⁹ (ang. *Supreme Headquarters Allied Powers Europe*) wojskowa koncepcja sił NRF została zatwierdzona przez ministrów ON w czerwcu 2003 r. w Brukseli. Natomiast oficjalna inauguracja sił i środków NRF miała miejsce 15 października 2003 r. w siedzibie Sojuszniczego Dowództwa Sił Połączonych – JFC²⁰ (ang. *Allied Joint For-*

¹⁸ Por. B. Panek, *Wielonarodowe operacje reagowania kryzysowego narzędziem realizacji polityki bezpieczeństwa transatlantyckiego*, rozprawa habilitacyjna, Wyd. AON, Warszawa 2011, s. 123.

¹⁹ SHAPE – Naczelne Dowództwo Sojuszniczych Sił Europy – jest ono siedzibą Sojuszniczego Dowództwa ds. Operacji ACO (ang. *Allied Command Operations*), jednego z dwóch dowództw strategicznych NATO (jest ono zlokalizowane 5 km na północ od belgijskiej miejscowości Mons i ok. 70 km na południe od Brukseli).

²⁰ JFC – Sojusznicze Dowództwo Sił Połączonych NATO – jest ono jednym z dwóch dowództw operacyj-

ce Command) NATO w Brunnsom. Praktycznym wyznacznikiem procesu wdrażania koncepcji sił NRF stał się w niedalekiej przyszłości fakt osiągnięcia przez nie gotowości IOC (październik 2004 r.), a następnie osiągnięcie gotowości FOC (grudzień 2006 r.)²¹.

Z perspektywy czasu można niemalże jednoznacznie skonstatować, iż istotą organizacji sił NRF stało się utworzenie wspólnego, sojuszniczego systemu tzw. rotacji oraz sojusznicze opowiedzenie się za standardowymi w NATO taktykami, technikami i procedurami – TTP (ang. *Techniques, Tactics and Procedures*)²². Siły NRF stanowią zatem trzon potencjału Sojuszu w obszarze szybkiego reagowania, podczas gdy mieszczące się w nich siły HRF w zasadniczy sposób determinują realizacyjny potencjał NATO w przedmiotowym obszarze. Przyjęte rozwiązanie organizacyjne postrzegać należy jako szczególny rodzaj struktury organizacyjnej uwzględniającej stale wzrastający potencjał Sojuszu w kontekście prowadzenia działań o właściwościach ekspedycyjnych a innowacyjną koncepcją NATO w zakresie transatlantyckiego i europejskiego rozmieszczenia sił i środków militarnych o wysokim stopniu gotowości ich użycia – w ujęciu globalnym.

Unijna „droga” do sił szybkiego reagowania

Horyzont czasowy, począwszy od 10 grudnia 1991 r. (parafowanie Traktatu Unii Europejskiej z Maastricht²³), poprzez 7 lutego 1992 r. (akt podpisania Traktatu Unii Europejskiej z Maastricht) lub od 1 listopada 1993 r. (oficjalna data wejścia w „życie” Traktatu Unii Europejskiej z Maastricht), a odnoszący się do wielu dekad funkcjonowania UE na arenie międzynarodowej²⁴ – zwłaszcza w otoczeniu kilku zmian organizacyjnych w zasadniczych filarach Unii²⁵, obfitował wieloma ideami (koncepcjami) przygoto-

nych NATO (jest ono zlokalizowane w południowej części Holandii).

²¹ Por. B. Panek, *Operacje reagowania...*, op. cit., s. 32.

²² Por. W. Kawka, *Ocena procedur narodowych i międzynarodowych stosowanych podczas wykrywania improwizowanych urządzeń wybuchowych*, Wyd. AON, Warszawa 2013, s. 48.

²³ Maastricht – miasto w południowej Holandii (stolica prowincji Limburgia), położone nad rzeką Mozą (jest najprawdopodobniej najstarszym miastem na terytorium Holandii, a jednocześnie miastem najdalej wysuniętym na południowy-wschód – położone jest zatem pomiędzy Belgią a Niemcami).

²⁴ Współczesny obraz działalności na arenie międzynarodowej w wydaniu UE powinien uwzględniać jej wcześniejsze odpowiedniki, w tym przede wszystkim Organizację Europejskiej Współpracy Gospodarczej – OEEC od 1948 r. (ang. *Organization for European Economic Co-operation*), Radę Europy – RE od 1949 r. (CE – ang. *Council of Europe*), Europejską Wspólnotę Węgla i Stali – EWWiS (ECSC – ang. *European Coal and Steel Community*) od 1951 r. oraz Europejską Wspólnotę Gospodarczą – EWG (EEC – ang. *European Economic Community*) wraz z Europejską Wspólnotą Energii Atomowej – EWEA (EURATOM – ang. *European Atomic Energy Community*). Por. *Kompendium wiedzy o Unii Europejskiej*, Wyd. Naukowe PWN (Państwowe Wydawnictwo Naukowe), Warszawa 2007, s. 26.

²⁵ Przede wszystkim wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa – WPZiB, a od przyjęcia Traktatu o Unii Europejskiej z Lizbony (z 13 grudnia 2007 r. – data podpisania lub 1 grudnia 2009 r. – data wejścia w „życie” traktatu lizbońskiego) – wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony (WPBiO). Wcześniej,

wania sił i środków o wysokim stopniu ich gotowości do użycia (zarówno w granicach, jak i poza granicami organizacji) – w sytuacjach kryzysowych (kryzysach). Wnikliwa ich analiza pozwala na wskazanie następujących po sobie, zasadniczych faktów – mających wpływ na ostateczny kształt organizacyjny współczesnych sił szybkiego reagowania UE, z podziałem – ze względu na ich liczebność – na kolejne dekady funkcjonowania UE na arenie międzynarodowej²⁶:

- **ostatnia dekada XX w.:**
  - » **ustanowienie tzw. misji petersberskich** (19 czerwca 1992 r.),
  - » **określenie celu EHG** (ang. *European Headline Goal*) – w dn. 10-11 grudnia 1999 r.;
- **I dekada XXI w.:**
  - » **deklaracja o tworzeniu sił szybkiego reagowania UE – ERRF** (ang. *European Union Rapid Reaction Force*) – 20 listopada 2000 r.;
  - » **porozumienie między UE a NATO wyrażające się podpisaniem tzw. deklaracji Berlin plus** (w bezpośrednim otoczeniu zamachów terrorystycznych w Nowym Jorku w dn. 11 września 2001 r., a także podczas trwania II Wojny w Zatoce Perskiej w latach 2003–2005) – w dn. 16 grudnia 2002 r. oraz w dn. 17 marca 2003 r.;
  - » **idea tworzenia Grup Bojowych UE – GB UE** (ang. *European Union Battlegroups*) – 4 lutego 2003 r.;
  - » **konkretyzacje idei z Le Touquet** (24 listopada 2003 r. oraz 8 grudnia 2003 r.);
  - » **przyjęcie przez UE tzw. Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa** – 12 grudnia 2003 r.;
  - » **przedstawienie koncepcji GB UE** – 10 lutego 2004 r.;
  - » **określenie celu EHG 2010** – 17–18 czerwca 2004 r.;
  - » **przyjęcie unijnych zobowiązań o tworzeniu GB UE** – 22 listopada 2004 r.;

---

bo w dn. 3-4 czerwca 1999 r. (podczas szczytu UE w Kolonii podjęto decyzję o powołaniu wspólnej europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony (europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony) – WE-PBiO (EPBiO). Por. R. Zięba, *Unia Europejska jako aktor stosunków międzynarodowych*, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2003, s. 69 i 96; J. Zajączkowski, *Unia Europejska w stosunkach międzynarodowych. Wymiar polityczny*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2006, s. 31 i 238.

²⁶ Por. T. R. Aleksandrowicz, *Bezpieczeństwo w Unii Europejskiej. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Wyd. Difin, Warszawa 2011, s. 68; A. Ciupiński, *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej. Geneza. Rozwój. Funkcjonowanie*, Wyd. Difin, Warszawa 2013, s. 66; A. Skolimowska, *Unia Europejska jako organizacja międzynarodowa*, Wyd. CeDeWu, Warszawa 2014, s. 79; M. Kasprzyk, *Użycie grup bojowych UE w operacjach reagowania kryzysowego Unii Europejskiej*, [w:] *Wybrane zagadnienia...*, op. cit., s. 84; K. Gajda, *Grupa bojowa Unii Europejskiej jako czynnik stabilizacji w operacji utrzymania pokoju*, [w:] *Wybrane zagadnienia...*, op. cit., s. 220.

» **osiągnięcie pełnej gotowości operacyjnej FOC do działania przez GB UE – 1 stycznia 2007 r.**

Coraz bardziej skomplikowana sytuacja polityczno-militarna w Europie w ostatniej dekadzie XX w. – zwłaszcza na terytorium byłej Jugosławii (Bośnia i Hercegowina – 1992–1995), w tym po śmierci charyzmatycznego skądinąd J. B. Tito²⁷ – skutkowałą transformacją dotychczasowych możliwości oddziaływania sił i środków UE na arenie międzynarodowej. Stąd **ustanowienie tzw. misji petersberskich**²⁸, będących opisem militarnych, policyjnych oraz innych cywilnych poczynań UE w ramach działań ratowniczych i humanitarnych, działań w zakresie utrzymania i tworzenia pokoju (tzw. działań pokojowo-rozjemczych) oraz ewentualnie – działań w ramach stabilizacji sytuacji, po zakończeniu konfliktu zbrojnego. Tym samym misje petersberskie zostały włączone do zadań bezpośrednio związanych ze WPZiB przez ustanowienie Traktatu o Unii Europejskiej z Amsterdamu (z 2 października 1997 r. – data podpisania lub 1 maja 1999 r. – data wejścia w „życie” traktatu amsterdamskiego). Sygnatariuszami przedmiotowego porozumienia byli ówcześni członkowie państw przynależących do Unii Zachodnioeuropejskiej – UZE w latach 1954-2011 (WEU – ang. *Western European Union*). Misje petersberskie stanowiły zasadnicze przedsięwzięcie w procesie przekształcenia (UZE) w ramię obronne UE (po rozwiązaniu UZE realizacja przedmiotowych misji została przyjęta przez UE)²⁹.

Kolejnym krokiem UE w ramach tworzenia tymczasowych struktur instytucjonalnych koncentrujących się na sferze bezpieczeństwa i obrony stało się **określenie celu EHG** (Helsinki), polegającego na przygotowaniu (najpóźniej do końca 2002 r.) sił wojskowych (z armii państw członkowskich UE) wielkości korpusu (50-60 tys. żołnierzy zorganizowanych w 15 brygad tzw. walczących) – zdolnych do rozwinięcia (rozmiszczenia) w ciągu 60 dni i prowadzenia działań (militarnych i niemilitarnych) przez okres roku. Planowane siły i środki, zgodnie z podstawowymi założeniami ich przygotowania, miały być w pełni samowystarczalne pod względem wojskowym, dysponować niezbędnymi zdolnościami w zakresie dowodzenia (kierowania), kontroli i środków rozpoznawczych, być wyposażone w niezbędną bazę logistyczną i medyczną – a jeżeli zajdzie taka konieczność, również we wsparcie morskie i lotnicze. Głównym zadaniem przygotowy-

²⁷ J. B. Tito (1892-1980) – wieloletni przywódca Jugosławii, główny architekt tzw. II Jugosławii – federacji socjalistycznej (1943-1992), jeden z głównych założycieli Kominformu, choć wkrótce jako jedyny członek sojuszu sprzeciwił się hegemonii ZSRR w Europie i na świecie, zwolennik niezależnej drogi do socjalizmu (narodowy komunizm lub titoizm).

²⁸ Petersberg – miejscowość i gmina w południowo-zachodnich Niemczech, w landzie – Hesja (jest ona zlokalizowana 200 km na wschód od byłej stolicy Niemiec – Köln).

²⁹ Por. M. Kasprzyk, *Użycie grup...*, [w:] *Wybrane zagadnienia...*, op. cit., s. 89; K. Gajda, *Grupa bojowa...*, [w:] *Wybrane zagadnienia...*, op. cit., s. 221.

wanych sił i środków szybkiego reagowania UE – zgodnie z celem EHG – miała być docelowa i skuteczna realizacja zadań mieszczących się w tzw. misjach petersberskich³⁰. Według niektórych państw członkowskich UE (głównie Francji), podjęte decyzje organizacyjne stanowiły jedynie częściowe rozwiązanie problemu – gdyż coraz bardziej uwidaczniała się już wówczas konieczność tworzenia mechanizmów umożliwiających szybsze reagowanie jednostek, tak jak w wypadku Wielonarodowej Brygady Szybkiego Rozwinięcia do Operacji pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) – SHIRBRIG (ang. *Multinational Stand-by High Readiness Brigade for United Nations Operations*), czy chociażby natowskich sił NRF.

W trakcie brukselskiego spotkania ministrów spraw zagranicznych (MSZ) i ministrów ON państw członkowskich UE wygenerowano wspólną, unijną deklarację w sprawie zobowiązań na rzecz 60-cio tysięcznych sił **ERRF** – wyrażając tym samym przekonanie, iż do końca 2003 r. nie tylko zostaną zrealizowane cele nakreślone zawczasu w Helsinkach (cel EHG), ale również założenie, że UE od tego momentu będzie posiadała w pogotowiu ok. 100 tys. żołnierzy, 400 samolotów oraz 100 okrętów wykorzystywanych do osiągnięcia celów militarnych w ramach tzw. misji petersberskich³¹. Organizacyjna rzeczywistość okazała się, w zderzeniu ze śmiałymi planami, niezbyt obiecująca w praktyce. Tylko 10% SZ państw członkowskich UE można było wówczas użyć do działań w zakresie utrzymywania lub tworzenia pokoju, a jeszcze mniej do działań o charakterze wymuszającym – dla ewentualnego wsparcia działań dyplomatycznych. W analizowanym okresie czasu, zaledwie 50 tys. żołnierzy można było użyć do działań stabilizacyjnych na terytorium Iraku³², co przy uwzględnieniu tzw. rotacji sił i środków daje liczbę ok. 15-20 tys. w pełni wyposażonych żołnierzy. Wyraźnie odczuwano również braki w zbiorze samolotów przeznaczonych do tankowania w powietrzu, śmigłowców szturmowych, statków transportu morskiego, itd.

Dramatyczne i tragiczne w skutkach wydarzenia związane z zamachami terrorystycznymi w Nowym Jorku (2001) oraz rozpoczęcie II Wojny w Zatoce Perskiej (2003-2005) zdeterminowały w konsekwencji UE (w tym przede wszystkim Radę Europejską – RE, a także jej Sekretarza Generalnego/Wysokiego Przedstawiciela ds. WPZiB UE – GS/HR – ang. *Secretary-*

³⁰ Por. N. Bobryk-Deryło, *Uwarunkowania ewolucji Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej*, Instytut Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego (ISM UW), Warszawa 2012, s. 23.

³¹ W rzeczywistości ówczesne państwa członkowskie UE zadeklarowały ok. 100 tys. żołnierzy oraz dokładnie 447 samolotów i 115 okrętów. Por. M. Kasprzyk, *Użycie grup...*, [w:] *Wybrane zagadnienia...*, op. cit., s. 90.

³² Efektem tego rodzaju uwarunkowań w UE stał się jej udział w operacji cywilnej EUJUST LEX na terytorium Iraku. Por. A. Ciupiński, *Wspólna polityka...*, op. cit., s. 343.

-General of the Council of the European Union/High Representative for the Common Foreign and Security Policy) do bardziej wzmożonego dążenia do zapewnienia Unii jeszcze większych zdolności militarnych. Bezpośrednimi inspiratorami w przedmiotowym zakresie stały się w Europie zwłaszcza 3 najważniejsze pod względem polityczno-wojskowym państwa w UE, a zarazem mające zasadniczy wpływ na kształtowanie WEPBiO (EPBiO), tj. Francja, Niemcy i Wielka Brytania. W przyjętej przez nie deklaracji strony zobowiązały się do kontynuowania działań na rzecz rozwoju unijnych zdolności natychmiastowego reagowania, a ich docelowe funkcjonowanie miało wykorzystywać mechanizmy współpracy pomiędzy UE i NATO – w postaci **tzw. deklaracji Berlin plus**. Obustronne i wieloaspektowe porozumienie dotyczyło współpracy obu organizacji w sferze reagowania kryzysowego, w tym przede wszystkim:

- gwarantowanego dostępu UE do planowania operacyjnego NATO;
- udostępniania UE uprzednio określonych zdolności i wspólnych zasobów NATO – na potrzeby prowadzonych przez nią operacji;
- identyfikacji europejskich opcji dowodzenia dla potrzeb operacji reagowania kryzysowego pod egidą UE;
- roli Zastępcy Głównodowodzącego Siłami UE we współpracy NATO-UE.
- spektrum subporozumień objętych deklaracją Berlin plus ukazuje za kluczowe głównie te, z których wynika wprost możliwość dostępu UE do zasobów NATO (zwłaszcza zasobów informacyjno-rozpoznawczych) w czasie prowadzenia autonomicznej operacji militarnej – tym razem organizowanej przez UE³³.

Pomysł utworzenia **europejskich GB** w postaci mobilnych i zdolnych do szybkiego rozwiązywania sytuacji kryzysowych związków taktycznych (ZT), po raz pierwszy zaprezentował ówczesny premier Wielkiej Brytanii T. Blair³⁴ i były prezydent Francji – J. Chirac³⁵, podczas dwustronnego spotkania w Le Touquet³⁶. Podjęte podczas jego trwania postanowienia wskazywały, że pozyskanie takich właśnie zdolności miało zdecydowanie zwiększyć możliwość osiągnięcia celów polityczno-militarnych UE na arenie międzynarodowej. Co więcej, w przyjętej deklaracji podkreślano znaczenie inicjatywy powołania sił natychmiastowego reagowania UE dla koncepcji sojuszniczych sił NRF, wskazując jednocześnie na potrzebę zachowa-

³³ Por. M. Soja, *Stosunki UE-NATO...*, op. cit., s. 154.

³⁴ T. Blair (ur. 1953 r.) – brytyjski polityk, premier Wielkiej Brytanii (1997-2007) i przywódca Partii Pracy (w latach 1994-2007).

³⁵ J. Chirac (ur. 1932 r.) – polityk francuski, w latach 1995-2007 prezydent Francji i jednocześnie współksiążę Andory.

³⁶ Le Touquet – miejscowość i gmina we Francji (region Nord-Pas-de-Calais), położona w północnej części kraju, w zachodniej części francuskiego wybrzeża kanału La Manche.

nia maksymalnej zbieżności i komplementarności działań obu organizacji w przedmiotowym zakresie. Przyjęte wówczas ustalenia i podjęte decyzje stały się ważnymi sygnałami o charakterze politycznym, przyczyniając się bezpośrednio do rozpoczęcia przez ekspertów prac nad koncepcją zwiększenia unijnych zdolności natychmiastowego reagowania w ramach WE-PBiO (EPBiO)³⁷.

Kolejna **konkretyzacja propozycji przedstawionych w Le Touquet** i prac prowadzonych na szczeblu eksperckim (głównie w Niemczech, we Francji i w Wielkiej Brytanii) nastąpiła na szczycie francusko-brytyjskim w Londynie. W trakcie jego trwania przedstawiono wstępny projekt powołania wspólnych, charakteryzujących się wysokim stopniem ich gotowości użycia – zgrupowań taktycznych, w sile ok. 1500 żołnierzy każde. Ich zasadnicze i docelowe przeznaczenie miało polegać na wspieraniu (militarnym i niemilitarnym) operacji prowadzonych pod egidą ONZ lub w razie potrzeby – prowadzenie autonomicznych operacji pod patronatem UE (operacji reagowania kryzysowego – w myśl postanowień tzw. porozumień petersberskich). Ponadto określono wówczas, że UE musi być docelowo zdolna do rozmieszczania swoich sił i środków w ciągu 15 dni od podjęcia stosownej decyzji przez RE (w jednogłośnie podejmowaniu decyzji³⁸). Uzyskane w Londynie porozumienie dwóch znaczących w UE państw członkowskich (Francji i Wielkiej Brytanii), zwłaszcza w otoczeniu dość sceptycznego (zawczasu reprezentowanego) nastawienia Wielkiej Brytanii w przedmiotowym zakresie – stało się impulsem o dużej dawce intensywności do wszczęcia kolejnych „kroków decyzyjnych”, tym razem na forum całej UE. W rezultacie **Rada UE (RUE) podjęła decyzję (8 grudnia 2003 r.)** umożliwiającą rozpoczęcie wstępnych prac analitycznych, dotyczących zwiększenia unijnych możliwości natychmiastowego reagowania siłami i środkami militarnymi UE na arenie międzynarodowej. W wieloaspektowej koncepcji skupiono się na docelowej gotowości bojowej jednostek wojskowych będących w tzw. rotacyjnych dyżurach bojowych oraz na wieloaspektowych konsultacjach w zakresie planowania i organizowania ich użycia, umożliwiającym tym samym błyskawiczne rozmieszczenie sił i środków militarnych. W miejscu tym wyraźnie zaakcentować należy fakt, iż działania Niemiec, Francji i Wielkiej Brytanii, a dotyczące rozwoju unijnych sił i środków natychmiastowego reagowania – współgrały z procesami zachodzącymi w ramach UE (w ujęciu całościowym), które kreowały transformację swoistej kultury strategicznej na szczeblu unijnym oraz niezbędne do tego określone zdolności wojskowe.

³⁷ Por. K. Gajda, *Grupa bojowa...*, [w:] *Wybrane zagadnienia...*, op. cit., s. 223.

³⁸ Por. A. Skolimowska, *Unia Europejska...*, op. cit., s. 104.

Grudniowa decyzja (2003 r.) zbiegła się w czasie z opublikowaniem przez UE na forum międzynarodowym **Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa**. Dokument ten wyznaczał ogólne ramy dalszego rozwoju zdolności reagowania kryzysowego organizacji, uwzględniając wiele zagrożeń o nowym jakościowo charakterze, w tym terroryzm, proliferacja³⁹ broni masowego rażenia – BMR (WMD – ang. *Weapon of Mass Destruction*), lokalne i regionalne konflikty zbrojne, rozpad i upadek państw oraz zorganizowana, międzynarodowa przestępczość. Ich wnikliwa i wieloaspektowa identyfikacja wygenerowała tym samym konieczność prowadzenia bardziej aktywnych i spójnych działań oraz pozyskania tzw. rozwiniętych zdolności wojskowych. Przyjęcie prezentowanego dokumentu spowodowało tym samym sytuację, w której niezwykle istotne stało się rozważenie sposobów wprowadzenia w życie (w praktyczne rozwiązania organizacyjne) jego poszczególnych postanowień. Zasadniczym i jednocześnie jednym z wielu instrumentów w ramach osiągnięcia celów zredagowanych w Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa – stanowiło **przedstawienie koncepcji GB UE** (ang. *European Union Battlegroups Concept*) w 2004 r. Przewidywano w niej docelowe powołanie od 7 do 9 GB UE w sile ok. 1500 żołnierzy każda, gotowych do podjęcia samodzielnych i autonomicznych działań w ciągu 48 godzin i prowadzenia ich przez okres 10-15 dni.

Niezależnie od przywoływanych powyżej faktów, w kolejnych latach funkcjonowania UE na arenie międzynarodowej – zwłaszcza w jej II filarze (WEPBiO/EPBiO), uzupełniano i uaktualniano cel EHG, czego przykładem stało się określenie kolejnej jego modyfikacji – **celu EHG 2010**, zaakceptowanego przez RE. Państwa członkowskie UE zobowiązały się w nim do osiągnięcia pełnej zdolności do prowadzenia operacji w obszarze zarządzania kryzysowego, wymienionych w tzw. misjach petersberskich oraz w Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa. Tym samym „wojskowy” cel UE nakierowany był na uzyskanie zdolności do jednoczesnego prowadzenia wielu operacji (militarnych i niemilitarnych) o różnym stopniu zaangażowania i poziomie ich intensywności. Istotną kwestią w docelowym działaniu UE stało się również w tamtym czasie uzyskanie zdolności do podejmowania szeroko zakrojonych działań o właściwościach prewencyjnych, zapobiegających ewentualnemu wybuchowi sytuacji kryzysowej (kryzysu) w danym obszarze (regionie) Europy (świata).

Jak się wkrótce okazało, już w maju 2004 r. ministrowie ON w UE zdecydowali o zmianie niektórych, dotychczasowych postanowień (zwłaszcza

³⁹ Proliferacja – *proles* (łac.) – proletariat, *ferre* (łac.) – wyrokować, *facere* (łac.) – konszachty, zmowa, spisek – w polityce: rozprzestrzenianie (się) czegoś, zwłaszcza broni jądrowej; w biologii i w zoologii: rozmnażanie się przez pączkowanie, bujny rozrost, krzewienie się, obradzanie. Zob. *Wielki słownik wyrazów obcych PWN*, red. M. Bańka, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2003, s. 1024.

tych, podjętych w 2003 r.) – uwzględniając tym samym palącą konieczność wprowadzania do struktur GB UE mniejszych i jeszcze bardziej mobilnych oddziałów bojowych oraz wyznaczając zakładanym celom konkretny horyzont czasowy w postaci EHG 2010. Co za tym idzie, konkretne zobowiązania unijne dotyczące tworzenia docelowych GB UE zostały podjęte podczas konferencji poświęconej zdolnościom wojskowym – MCCC (ang. *Military Capabilities Commitment Conference*), a przede wszystkim **przyjęciu unijnych zobowiązań o tworzeniu GB UE** (2004 r.). To właśnie wówczas ministrowie ON państw członkowskich UE oficjalnie zaaprobowali utworzenie na początek 13 GB UE, a sam projekt został ostatecznie zatwierdzony w grudniu 2004 r. przez RE. Zakładano w nim, że gotowość IOC przedmiotowe struktury osiągną w 2005 r., natomiast gotowość FOC – 2 lata później (1 stycznia 2007 r.)⁴⁰. Kilkuletni proces organizacji GB UE podzielony został na **4 następujące fazy**:

- **I faza** (do czerwca 2005 r.) – utworzony został katalog wymagań i określono cele operacyjne GB UE, a ponadto opracowano 5 scenariuszy rodzajów ich interwencji, w których mogłyby być one wykorzystywane;
- **II faza** (do końca 2005 r.) – opracowano katalog sił, którymi dysponują państwa członkowskie UE, czyli dokonano tzw. narodowych zgłoszeń kontyngentów (zestawienie deklarowanych sił i środków);
- **III faza** (do czerwca 2006 r.) – opracowano katalog postępu, czyli oceniono zgłoszone formacje wojskowe – w tym zidentyfikowano określone niedobory w siłach i środkach militarnych;
- **IV faza** (do końca 2006 r.) – stopniowo uzyskiwano zdolności operacyjne IOC, a następnie FOC, zwłaszcza dla I zestawu GB UE w I półroczu 2007 r., tj. dla Wielkiej Brytanii (I GB UE) i Francji (II GB UE).

Właściwości sił odpowiedzi NATO

Aktualnie **siły odpowiedzi NATO** – NRF – składają się z wielonarodowych komponentów, obejmując wszystkie rodzaje SZ i są one zdolne do praktycznej realizacji określonych zadań w całym spektrum zagrożeń wynikających z sytuacji geopolitycznej, tak w ramach reagowania kryzysowego, jak i w ramach art. 5. i art. 6. TW. Będące w dyspozycji siły NRF pozwalają aktualnie na ich użycie, zarówno do walki z międzynarodowym terroryzmem, jak również do zwalczanie skutków klęsk żywiołowych, operacji pokojowych oraz do działań *stricte* bojowych.

⁴⁰ Gotowość FOC oznacza oddanie do dyspozycji UE 2 (dwóch) GB UE – w każdym trwającym 6 miesięcy dyżurze bojowym. Efektem kryzysu ekonomicznego na świecie i w Europie (z początkiem II dekady XXI w.) stał się fakt nieobsadzania drugiego (2) kompletu GB UE (począwszy od 1 stycznia 2012 r.). Por. K. Gajda, *Grupa bojowa...*, [w:] *Wybrane zagadnienia...*, op. cit., s. 230.

Zgodnie z DD obowiązującym w NATO – MC 477, zaakceptowanym przez ówczesnych ministrów ON państw członkowskich Sojuszu w 2003 r. – siły odpowiedzi NATO definiowane są jako „[...] połączone, wielonarodowe siły wysokiej gotowości, zdolne do prowadzenia działań samodzielnie, jak również udziału w operacji jako część większych sił oraz prowadzenia działań mających na celu zabezpieczenie wejścia sił głównych NATO. Siły odpowiedzi NATO – NRF, są zdolne do prowadzenia pełnego spektrum operacji Sojuszu”⁴¹.

Po podjęciu decyzji przez Radę NAC, przewidywany czas na podjęcie działań przez siły NRF – został określony w przedziale 5-30 dni, a czas prowadzenia działań przy wykorzystaniu własnych zapasów – maksymalnie do 30 dni (lub dłużej, w przypadku uzupełnienia zapasów – z zewnątrz obszaru, w którym prowadzona jest operacja). Sformułowane zatem wymagania dla sił NRF przewidywały głównie: wysoką gotowość bojową, żywotność, trwałość i samodzielność w działaniu, a także zdolność do prowadzenia skutecznych działań ekspedycyjnych w dowolnej strefie (w dowolnych strefach) geograficznych.

Strukturę sił i środków NRF tworzą: komponent lądowy, powietrzny, morski, sił specjalnych, siły zadaniowe obrony przed BMR (OPBMR) oraz połączona grupa wsparcia logistycznego. W składzie komponentu lądowego (we współcześnie występujących dyżurach bojowych) znajdują się natomiast odpowiedniki brygadowych grup bojowych (w układzie międzynarodowym) w formie potencjału zasadniczego (pododdziały ciężkie, lekkie, areomobilne) oraz potencjału zabezpieczenia i wsparcia (pododdziały: rozpoznania, lotnictwa wojsk lądowych – LWLąd, wsparcia ogniowego, obrony przeciwlotniczej – OPL, inżynieryjne, OPBMR, walki elektronicznej – WE, działań psychologicznych, współpracy wojskowo-cywilnej – CIMIC, ang. *Civil Military Co-Operation*, a także zabezpieczenia logistycznego i medycznego).

Historia tworzenia i gotowości FOC ma już ponad 10 lat. W ich przeciągu siły NRF były użyte (w tym ze struktur SZ RP) co najmniej kilkakrotnie. Formacje wojskowe ze struktur sił NRF ochraniały letnie igrzyska olimpijskie (Ateny, 2004 r.), zabezpieczały wybory prezydenckie na terytorium prowadzenia wieloletnich działań stabilizacyjnych w operacji IRAQI FREEDOM (Afganistan, 2004 r.), uczestniczyły w operacji humanitarnej po przejściu huraganu Katrina na wschodnim wybrzeżu USA (m.in. w Nowym Orleanie – 2005 r.), a w latach 2005-2006 – w ramach operacji SWIFT RELIEF – dostarczały pomoc humanitarną po trzęsieniu ziemi w Pakistanie, a także zabezpieczały również 19-ty szczyt NATO w Rydze (2006 r.).

⁴¹ Zob. MC 477 – *Military Concept for the NATO Response Force*, NATO Standardization Agency (NSA), Brussels, 15th November 2007, pkt. 7. i pkt. 8.

Rys. 1. Symbol sił odpowiedzi NATO (NRF)

Przywołane przykłady użycia sił NRF przynależą zatem do działań o ograniczonej skali, które nie mają nic wspólnego z art. 5 i art. 6 TW, a nawet działaniami bojowymi. Praktyka dotychczasowego wykorzystywania sił NRF wskazuje na stopniową koncentrację ich aktywności na działaniach o ograniczonej skali i niewielkiej intensywności działań typowo bojowych. Do tej pory siły odpowiedzi NATO używano przede wszystkim do zadań humanitarnych i zabezpieczających. Godnym uwagi jest to, że również scenariusz ćwiczeń pk. STEADFAST JAGUAR (w dn. 15-28 czerwca 2006 r. na Wyspach Zielonego Przylądka), które miały stanowić ostateczny test koncepcji sił NRF i kończyły 6-cio miesięczny okres szkolenia jednostek tworzących VII zmianę sił NRF (zob. rys. 1. i rys. 2.), poprzedzający ich przejście w stan gotowości bojowej – przewidywał zadanie w postaci praktycznej ewakuacji ludności z obszaru zagrożonego wybuchem wulkanu.

Właściwości Grup Bojowych Unii Europejskiej

Koncepcja użycia GB UE zakłada wykorzystanie zawczasu zadeklarowanych przez państwa członkowskie UE jednostek wojskowych, w postaci zmechanizowanego batalionu piechoty w sile ok. 1500 żołnierzy wraz z elementami wsparcia bojowego i logistycznymi, jak również odpowiednimi komponentami powietrznymi i morskimi. Grupy Bojowe UE mają być przygotowane i w całości transportowane na teren działania w ciągu 15 dni od zaakceptowania przez RUE koncepcji operacji, w tym 10 dni od podjęcia decyzji o wysłaniu określonych w decyzji Rady sił i środków militarnych (maksymalnie w oddaleniu 6 tys. km od Brukseli)⁴². Powinny być one zdolne do podejmowania działań na wniosek ONZ, na podstawie rozdziału VII

⁴² Por. K. Gajda, *Grupa bojowa...*, [w:] *Wybrane zagadnienia...*, op. cit., s. 232.

Karty Narodów Zjednoczonych (KNZ). Formacje wojskowe mają być przygotowane do realizacji operacji m.in. w państwach upadłych oraz o słabo rozwiniętych strukturach państwowych, głównie na kontynencie afrykańskim. Nie została jednak wykluczona możliwość podejmowania nieautoryzowanych przez ONZ działań o innym charakterze, w innych regionach świata i w zależności od polityczno-wojskowych aspektów tego rodzaju zaangażowania. Mając na uwadze charakter zadań postawionych przed GB UE, za najważniejsze kryterium organizacji tego rodzaju sił i środków uznano: wysoką gotowość bojową, zdolność do szybkiego rozmieszczenia oraz długiego utrzymania w regionie operacji (minimum 30 dni z możliwością przedłużenia do 120 dni – po odpowiednim przegrupowaniu i uzupełnieniu zapasów). Przyjmuje się, że docelowo GB UE będą musiały być zdolne do funkcjonowania w maksymalnie trudnych uwarunkowaniach środowiska ewentualnej operacji (warunki górskie, pustynne, dżungle, itd.), z ograniczonym wsparciem ze strony państwa gospodarza – HNS (ang. *Host Nation Support*) lub w warunkach braku jakiegokolwiek pomocy.

W rozwiązaniach organizacyjnych przyjęto ponadto, że GB UE będą powstawać na zasadzie wielonarodowości, tzn. ich podstawą są dobrowolne wkłady państw członkowskich Unii. Mogą być zatem tworzone przez jedno państwo (grupa narodowa), państwo ramowe z udziałem innych krajów dostarczających zdolności niszowych lub specjalistycznych, bądź w ramach wielonarodowej koalicji. Ponadto w GB UE państwa mogą określić swoje zobowiązania dotyczące np. dostarczenia transportu taktycznego lub wsparcia medycznego i logistycznego, mogą pełnić funkcję państwa wiodącego – LN (ang. *Lead Nation*) – w tym zakresie. Jednocześnie zakłada się, że państwa spoza UE będące członkami NATO oraz państwa kandydujące do członkostwa w UE mogą zostać zaproszone do uczestnictwa w tworzeniu GB UE.

Grupom Bojowym UE przypisano możliwość i gotowość uczestnictwa w pełnym zakresie operacji wymienionych w art. 17.2. Traktatu o Unii Europejskiej (tzw. misje petersberskie), rozszerzonym w Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa i w celu EHG 2010. Zadania GB UE uwzględniają konieczność prowadzenia działań po zakończeniu sytuacji kryzysowej (kryzysu) oraz współpracę z innymi podmiotami, w tym pozarządowymi organizacjami cywilnymi w regionie operacji. W związku z powyższym obejmują one przede wszystkim: akcje humanitarne i ratownicze, misje utrzymywania pokoju, zarządzanie kryzysowe wraz z operacjami przywracania pokoju, misje rozbrojeniowe, wspieranie państw trzecich w zwalczaniu terroryzmu oraz działania na rzecz reformy sektora bezpieczeństwa państw trzecich. Grupy Bojowe UE stanowią zatem istotny element zdolności reagowania kryzysowego Unii, obejmując zakresem swego działania niemalże

wszystkie obecnie możliwe zadania operacyjne. Nie jest jednak wykluczone wykorzystanie jednostek unijnych również w wypadku tzw. miękkich aspektów bezpieczeństwa (np. szkolenia, ćwiczenia, reforma struktur bezpieczeństwa)⁴³.

Grupa Bojowa UE to militarny odpowiednik współczesnego zgrupowania taktycznego (do szczebla brygady) w ujęciu narodowym lub wielonarodowym (w sile ok. 1500 żołnierzy), której zasadniczy potencjał składa się z podstawowego elementu w postaci batalionu zmechanizowanego oraz z co najmniej kilku (kilkunastu) elementów uzupełniających, w tym zazwyczaj z pododdziałów dowodzenia i łączności, rozpoznania, LWŁąd, OPL, wsparcia ogniowego, inżynieryjnych oraz zabezpieczenia logistycznego i medycznego.

Dotychczas pojawiło się wiele propozycji różnych państw w sprawie zreformowania sposobu funkcjonowania GB UE, w tym ze strony RP. Wymienia się w nich m.in. wydłużenie czasu trwania dyżurów bojowych, różnicowania poziomu gotowości poszczególnych GB UE, włączenie w ich struktury elementów cywilno-wojskowych, czy też specjalizację grup pełniących dyżur (np. jedna grupa specjalizująca się w operacjach o charakterze bojowym). Odmiennymi i bardzo istotnymi kwestiami są również w UE te, które bezpośrednio dotyczą finansowania praktycznego użycia GB UE.

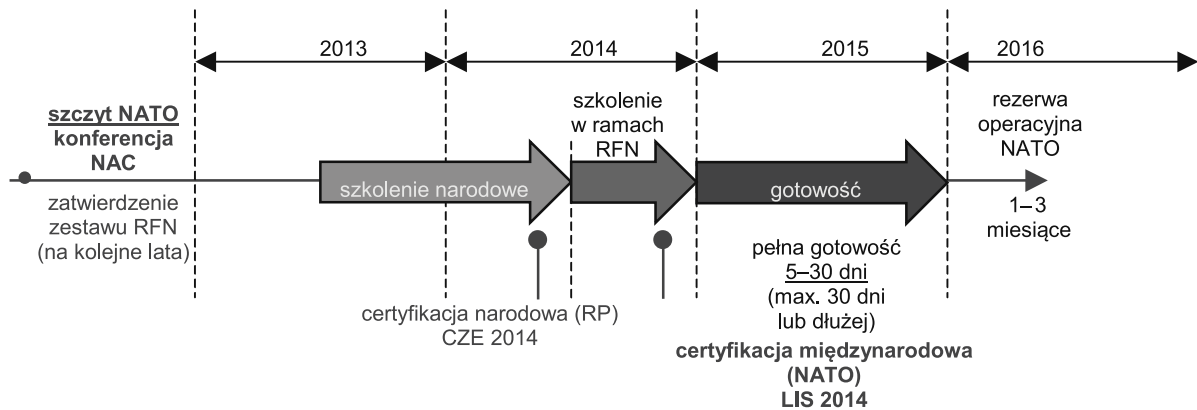
Niezależnie od faktu, że UE jak dotąd nie zdecydowała się na użycie GB do swoich operacji oraz szeregu problemów związanych z ich praktycznym powoływaniem i funkcjonowaniem, to należy stwierdzić, że są one przygotowane do wykonywania zadań wynikających z ich przeznaczenia. Z chwilą osiągnięcia gotowości FOC, GB UE są zdolne do wykonywania zadań z zakresu udzielania pomocy w prowadzeniu operacji humanitarnych, prowadzenia operacji ewakuacyjnych w nieprzyjaznym środowisku (w tym ewakuacji ludności cywilnej), zapobiegania konfliktom (w tym prewencyjnego rozmieszczenia sił, prowadzenia połączonych operacji rozbrojeniowych, itd.) oraz prowadzenia embarga ograniczonego do obszaru lądowego. Ponadto GB UE są gotowe do rozdzielania stron konfliktu, włączając w to zarządzanie kryzysowe, wymuszanie pokoju i ochronę linii zaopatrzenia – jako część większej operacji wojskowej pod auspicjami ONZ lub UE.

Siły szybkiego reagowania – narodowe doświadczenia i wnioski

Międzynarodowy fakt przystąpienia RP do struktur NATO (12 marca 1999 r.) oraz do struktur UE (1 maja 2004 r.) niemalże automatycznie – bazując na dotychczasowym narodowym zaangażowaniu się RP w międzynarodowy program NATO w formule PdP oraz w 5-cio etapowe negocjacje

⁴³ Por. M. Kawałowski, *Grupy bojowe Unii Europejskiej*, „Kwartalnik Bellona” 2007, nr 1, s. 53.

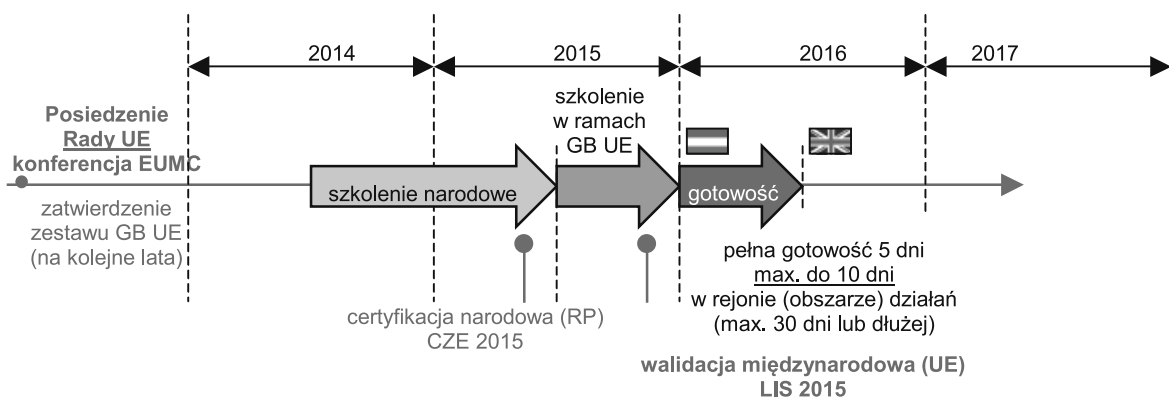
akcesyjne w „drodze RP do UE” – zaowocował nad wyraz wyraźną deklaracją polskich elit polityczno-militarnych, dotyczącą uczestnictwa pododdziałów (oddziałów) SZ RP w dyżurach bojowych sił NRF oraz w dyżurach bojowych GB UE.

Objaśnienia: NAC (ang. *North Atlantic Council*) – Rada Północnoatlantycka.

Rys. 2. Graficzne zobrazowanie przygotowania i pełnienia dyżuru bojowego w siłach odpowiedzi NATO (NRF) na przykładzie kompanii saperów z 5. batalionu saperów ze struktury 17. Brygady Zmechanizowanej.

Kilkuletnie doświadczenia w przedmiotowym zakresie wygenerowały co najmniej kilka (kilkanaście) zasadniczych doświadczeń, wniosków i wyzwań (zob. rys. 2. i rys. 3.). Objasnienia: EUMC (ang. *European Union Military Committee*) – Komitet Wojskowy Unii Europejskiej.

Rys. 3. Graficzne zobrazowanie przygotowania i pełnienia dyżuru bojowego w Grupie Bojowej Unii Europejskiej (GB UE) na przykładzie kompanii saperów z 2. batalionu saperów ze struktury 12. Brygady Zmechanizowanej.

Ta liczba pozwala na ich grupowanie, z którego wynika wprost, że w praktyce powoływania i funkcjonowania pododdziałów (oddziałów) SZ

RP należy wyszczególnić 3 podstawowe ich obszary (wraz z ich zasadniczymi właściwościami):

- **techniczne** – deklaracja określonych pododdziałów (oddziałów) ze struktur SZ RP do bojowego dyżurowania (NATO lub UE) najczęściej ma bezpośredni związek z wyposażaniem ich w sprzęt techniczny najnowszej generacji, spełniający określone i zasadnicze postanowienia mieszczące się w kolejnych poziomach standaryzacji NATO lub UE⁴⁴, w tym przede wszystkim w ramach kompatybilności i zmienności (wymienności);
- **organizacyjne** – deklarowane pododdziały (oddziały) ze struktur SZ RP do bojowego dyżurowania (NATO lub UE) zazwyczaj posiadają zgoła odmienną strukturę organizacyjną (na czas dyżuru bojowego), w porównaniu z tą – występującą w określonej jednostce wojskowej w czasie pokoju „P” – stąd potrzeba zmiany dotychczasowego trybu szkolenia pododdziału, zgodnie z „nowymi” wymaganiami;
- **lingwistyczne** – od żołnierzy pozostających w strukturach zdeklarowanych do bojowego dyżurowania (NATO lub UE) wymagane są określone umiejętności w posługiwaniu się językiem angielskim, zwłaszcza wśród tych grup osobowych (abstrahując od dowódców taktycznych i operacyjnych), które na wyposażeniu swojego sprzętu technicznego (zasadniczego lub uzupełniającego) posiadają przenośne (przewoźne) lub stacjonarne – techniczne środki łączności i teleinformatyki⁴⁵.

Siły szybkiego reagowania Paktu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej

Pokaźna liczba opracowanych dotychczas idei, koncepcji i ich wdrożeń w ramach reorganizacji sił NRF oraz GB UE w funkcji czasu – mogłaby wprawdzie wskazywać, że jej liczba jest wartością graniczną (zamkniętą). Taka sytuacja mogłaby mieć miejsce jedynie wówczas, gdyby zidentyfikowane współcześnie zagrożenia (militarne i niemilitarne) stanowiły wartość stałą, niezmienną (*constans*). A tak nie jest. Uwarunkowania przedmiotowego środowiska na arenie międzynarodowej przymuszają niejako

⁴⁴ Standaryzacja – (ang. *standardisation*) – opracowanie i wdrażanie koncepcji, doktryn, procedur i rozwiązań, w celu osiągnięcia i utrzymania pożądanego poziomu kompatybilności, interoperacyjności, zamienności (wymienność) lub powszechności (wspólności) w obszarze operacyjnym, procedur, materiałowo-technicznym i administracyjnym. Por. *Wybrane terminy z zakresu dowodzenia i zarządzania*, red. J. Michniak, AON, Warszawa 2002, s. 83.

⁴⁵ Przywoływane utrudnienie – nawet w uwarunkowaniach wysokiego stopnia profesjonalizacji SZ RP – staje się relatywnie istotne, ponieważ w gronie tychże osób poszukuje się żołnierzy ze znajomością języka angielskiego na poziomie 2323 (wg STANAG’u NATO Nr 6001). Zob. *Leksykon obronności – Polska i Europa*, red. nauk. M. Huzarski, J. Wołęjszo, Wyd. Bellona, Warszawa 2014, s. 198.

wszystkie znaczące podmioty (o zasięgu regionalnym lub światowym) do tworzenia kolejnych transformacji swoich subpodmiotów – w tym przypadku sił NRF i GB UE. Ilościowa i jakościowa zmiana przywołanych zagrożeń, tym bardziej w obliczu tworzenia się nowych teorii dotyczących przygotowania i prowadzenia wojen (np. asymetrycznych, hybrydowych, buntowniczych, informacyjnych, domowych⁴⁶) – tworzy niejako impuls do określania „ponowoczesnych” idei, zarówno dotyczących sił NRF, jak i GB UE.

Aktualna sytuacja na pograniczu rosyjsko-ukraińskim skutkuje – w ramach nowej Koncepcji strategicznej NATO – urzeczywistnieniem się idei tzw. wysuniętej szpicy NATO (ogłoszonej podczas 24-tego szczytu NATO w walijskim Newport, w dn. 4-5 września 2014 r.). W kwestie związane z praktyczną jej realizacją zaangażowana jest – ze zrozumiałych powodów – RP. Tym bardziej, że kolejny – już 25-ty szczyt NATO w 2016 r. zaplanowany jest w Warszawie.

Nie inna sytuacja jest w UE. Informacje ze środków masowego przekazu, dotyczące nowego spojrzenia na obronność w UE, wskazuje na kolejny pomysł (plan) – a dotyczący tworzenia Europejskiej Unii Obronnej – EUO (EDU – ang. *European Defence Union*). Przewodniczący frakcji Porozumienia Liberałów i Demokratów na Rzecz Europy – ALDE (fr. *Alliance des Démocrates et des Libéraux pour l'Europe*) – G. Verhofstadt⁴⁷, w Parlamencie Europejskim (PE) zaproponował UE tworzenie specjalnych oddziałów, które miałyby być wspierane przez NATO w zapewnianiu bezpieczeństwa w Europie (nie bez wyraźnego udziału sił NRF oraz GB UE).

Wnioski

1. Tworzenie sił NRF w funkcji czasu nosi znamiona wieloetapowych poczynań realizowanych w cywilnych i wojskowych substrukturach NATO, a ich współczesny kształt organizacyjny i przeznaczenie tworzą niejako odpowiedź Sojuszu na aktualny poziom i właściwości zagrożeń (militarnych i niemilitarnych).
2. Zaangażowanie się UE w ramach II filaru (WPZiB oraz WEPBiO/EPBiO) stanowi doskonały przykład na generowanie międzynarodowych idei bezpieczeństwa przez znaczącą organizację międzynaro-

⁴⁶ Por. W. Kawka, *Narodowe doświadczenia uzyskane podczas operacji prowadzonych poza granicami kraju na początku XXI wieku i nie tylko (głos w dyskusji)*, [w:] *Teoria i praktyka taktyki w świetle doświadczeń uzyskanych podczas operacji prowadzonych poza granicami kraju*, red. nauk. W. Więcek, Wyd. AON, Warszawa 2015, s. 123.

⁴⁷ G. Verhofstadt (ur. 1953 r.) – polityk belgijski i flamandzki, w latach 1999-2008 premier Belgii, europosel PE, przewodniczący frakcji ALDE.

- dową, której statusowe (traktatowe) cele nakierowane są na zgoła odmienne (aniżeli militarne) obszary praktycznej działalności.
3. Tworzenie GB UE w funkcji czasu nosi znamiona wieloetapowych poczynań realizowanych w cywilnych i wojskowych substrukturach przedmiotowej organizacji, a ich współczesny kształt organizacyjny i przeznaczenie tworzą niejako odpowiedź Unii na aktualny poziom i właściwości zagrożeń (militarnych i niemilitarnych).
  4. Dzisiejszy układ sił NRF oraz GB UE – w otoczeniu zmieniających się uwarunkowań w międzynarodowym środowisku bezpieczeństwa – musi być na tyle „elastyczny”, aby w sytuacji zagrożeń nowej jakości (zagrożeń już znanych, zagrożeń dotąd nieznanymi oraz zagrożeń mogących wystąpić w przyszłości – zagrożeń będących ich komplikacją, zagrożeń transformacyjnych, a nawet zagrożeń wręcz trudno wyobrażalnych), mogły one podołać nowym wyzwaniom (militarnym i niemilitarnym).
  5. Narodowe zaangażowanie pododdziałów i oddziałów w obszarze przygotowania i bojowego dyżurowania w ramach sił NRF oraz GB UE – to zestawienie kolejnych, dla SZ RP (na podstawie doświadczeń i wniosków), wyzwań o właściwościach technicznych, organizacyjnych i lingwistycznych.
  6. Udział narodowych pododdziałów i oddziałów w siłach NRF oraz GB UE determinuje ogólny stopień ich przygotowania w różnego rodzaju operacjach (w układzie sojuszniczym oraz unijnym) – na zasadach objętych poszczególnymi poziomami standaryzacji obowiązującymi w Sojuszu (w Unii).

Bibliografia

1. Aleksandrowicz T. R., *Bezpieczeństwo w Unii Europejskiej. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Wyd. Difin, Warszawa 2011.
2. Bączek P., *Zagrożenia informacyjne a bezpieczeństwo państwa polskiego*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2005.
3. Bobryk-Deryło N., *Uwarunkowania ewolucji Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej*, ISM UW, Warszawa 2012.
4. Ciupiński A., *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej. Geneza. Rozwój. Funkcjonowanie*, Wyd. Difin, Warszawa 2013.
5. Gajda K., *Grupa bojowa Unii Europejskiej jako czynnik stabilizacji w operacji utrzymania pokoju*, [w:] *Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki obronności*, red. A. Polak, Wyd. AON, Warszawa 2014.
6. Jakubczak R., Marczak J., Gąsiorek K. i in., *Podstawy bezpieczeństwa narodowego Polski w erze globalizacji*, AON, Warszawa 2008.

7. Jaroń T., *Użycie sił odpowiedzi NATO w operacjach prowadzonych w ramach artykułu 5. traktatu waszyngtońskiego*, [w:] *Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki obronności*, red. A. Polak, Wyd. AON, Warszawa 2014.
8. Kasprzyk M., *Użycie grup bojowych UE w operacjach reagowania kryzysowego Unii Europejskiej*, [w:] *Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki obronności*, red. A. Polak, Wyd. AON, Warszawa 2014.
9. Kawałowski M., *Grupy bojowe Unii Europejskiej*, „Kwartalnik Bellona” 2007, nr 1.
10. Kawka W., *Działania inżynieryjne w ochronie ekspedycyjnych zgrupowań wojsk lądowych*, rozprawa habilitacyjna, AON, Warszawa 2013.
11. Kawka W., *Narodowe doświadczenia uzyskane podczas operacji prowadzonych poza granicami kraju na początku XXI wieku i nie tylko (głos w dyskusji)*, [w:] *Teoria i praktyka taktyki w świetle doświadczeń uzyskanych podczas operacji prowadzonych poza granicami kraju*, red. nauk. W. Więcek, Wyd. AON, Warszawa 2015.
12. Kawka W., *Ocena procedur narodowych i międzynarodowych stosowanych podczas wykrywania improwizowanych urządzeń wybuchowych*, Wyd. AON, Warszawa 2013.
13. *Kompendium wiedzy o Unii Europejskiej*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2007.
14. *Leksykon obronności – Polska i Europa*, red. nauk. M. Huzarski, J. Wołęjszo, Wyd. Bellona, Warszawa 2014.
15. Marszałek M., *Operacje reagowania kryzysowego NATO – istota, uwarunkowania, planowanie*, Wyd. Difin, Warszawa 2013.
16. *MC 477 – Military Concept for the NATO Response Force*, NSA, Brussels, 15th November 2007.
17. *NATO Vademecum. Partnerstwo i współpraca*, Wyd. Bellona przy współpracy Biura i Informacji MON, Warszawa 1995.
18. *Obronność – teoria i praktyka*, red. J. Wołęjszo, R. Jakubczak, Wyd. Bellona, Warszawa 2013.
19. Panek B., *Operacje reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2007.
20. Panek B., *Wielonarodowe operacje reagowania kryzysowego narzędziem realizacji polityki bezpieczeństwa transatlantyckiego*, rozprawa habilitacyjna, Wyd. AON, Warszawa 2011.
21. Piątkowski K., *NATO – Informator dla żołnierzy*, Departament Społeczno-Wychowawczy MON, Warszawa 1997.
22. *Podstawy dowodzenia*, red. J. Kręcikij, J. Wołęjszo, AON, Warszawa 2007.
23. *Regulamin działań wojsk lądowych DD/3.2 (tymczasowy)*. MON/SG WP, Warszawa 2008.
24. Skolimowska A., *Unia Europejska jako organizacja międzynarodowa*, Wyd. CeDeWu, Warszawa 2014.

25. Soja M., *Stosunki UE-NATO w dziedzinie bezpieczeństwa europejskiego i obrony na przełomie XX i XXI wieku*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2011.
26. *Świat po Kosowie*, red. A. Magdziak-Miszewska, CSM, Warszawa 2000.
27. *Wielki słownik wyrazów obcych PWN*, red. M. Bańka, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2003.
28. *Wybrane terminy z zakresu dowodzenia i zarządzania*, red. J. Michniak, AON, Warszawa 2002.
29. Zająchkowski J., *Unia Europejska w stosunkach międzynarodowych. Wymiar polityczny*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2006.
30. Zięba R., *Unia Europejska jako aktor stosunków międzynarodowych*, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2003.

Liczba znaków ze spacjami: 63 973